

# Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ  
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -  
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ  
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

\*Ενας λαός θυμώνεται άμα  
δείξη πώς δε φοβάται την  
αλήθεια.—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου-  
ρικούς της κανόνες.  
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.



ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 23 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘΜ. 2



ΑΡΙΘΜΟΣ 288

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια (συνέχεια).  
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά ξεγυμνώματα (συνέχεια).  
ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ. Πραγματισμός.  
Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τα Γεωργικά του Βιργιλίου.—Βιβλίο δεύτερο (τέλος).  
ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ. Έργα και ημέραι — Ειρήνη Δευτερίου.  
ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ. Από την κλινική του καθηγητή κ. Φωκά.  
ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Ποιός θα βερέσει την καμπάνα;  
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

## ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ\*

§ 13

### Ο Παναγιωτάκης ο Νικούσης.

"Ας ακολουθήσουμε την παράδοση, κι ες τού θέσουμε ξέχωρη θέση του Παναγιωτάκη, του πρώτου δημογενή μας Μεγάλου Διερμηνέα με σκοπό όμως όχι πανηγυρικό, και μήτε καν ιστορικό, καθώς κάμνει ο χρονογράφος μας, ξεχνώντας πως με τέτοιες περιστάσιμες δήγησες της ζωής των ανθρώπων εκείνων άλλο δε μας φιλεύει παρά μερικά κεφάλια Τούρκικης ιστορίας. Έπειδή, τί βρίσκουμε που να φωτίξη τα καθαυτό εθνικά μας, ότα διαβάζουμε ή του Νικούση τάκροβατικά πηδήματα από Τούρκικα σ' Αουστριακά σφερόντα ή του Μαυροκορδάτου τά περίφημα διπλωματικά μεγαλουργήματα; Κοιτάξτε όμως αγιάτρευτη ματαιότητα. Μόνο και μόνο επειδή ήταν αίμα μας οί Δραγομάνοι της Πόρτας, κόβουμε φύλλα της Τούρκικης ιστορίας και τά παραχώνουμε στη δική μας. Κι όμως έμεις πρώτοι θα γελούσαμε αν κανένας χρονογράφος, ες πούμε της Κόρσιας, μας έβαζε και τό δράμα του Ναπολέοντα σφ' ιστορικά του.

Λές κ' είναι ο Πλούταρχος και δηγεται του Άριστειδή ή του Τιμολέοντα τις άρετές. Τέτοιο είναι τό ύφος, τέτοιο τό καμάρι του ιστορικού μας. Μπορουν να τάνοίξουν και να τά διαβάσουν όσοι τά όρέγονται. Θά την ακολουθήσουμε κ' έμεις, καθώς είπαμε, την παράδοση, μά για λόγους μήτε πανηγυρικούς, μήτε ιστορικούς, παρά για λόγους ψυχολογικούς. Για να δούμε τί λογής τύποι είναι αυτοί οί μεγαλάνθρωποι, και κατά πού φυσούσε ο χαρακτήρας τους, αν είχανε τέτοιο πρῶμα.

Λοιπόν ο Νικούσης. Γούναρη γιός, στού Λούκα-

\*Η αρχή του στον αριθ. 281.

ρη τον καιρό, και μαθητής του Ιεροκήρυκα του Σύριγου. Αυτός τον έδιδάξε τά Έλληνικά. Άλλού έμαθε περσικά, άραβικά και τούρκικα. Στην Ιταλία πάλε διδάχτηκε λατινικά, ιταλικά, μαθηματικά και άστρονομία. (Σημειώστε πού στα ιταλικά του μαθήματα δέν αναφέρονται μήτε ρητορική μήτε μεταφυσική δικό μας μονοπώλι αυτό). Άρχισε τό στάδιό του Δραγομάνος της Αουστριακής Πρεσβείας. Μιά από τις πρώτες του διπλωματικές δοκιμές είτανε, να παρακινήση τους Τούρκους, όταν έστειλαν Πρέσβη στη Βιέννα, τά συστατικά γράμματα στον Αυτοκράτορα να λέν Έσείς κι όχι Έσύ. Οί Τούρκοι όμως πολυ λογικά του άπάντησαν πως άφού ο Σουλτάνος λέει Έγώ για λόγου του, γιατί να ποταίνονται στον Αυτοκράτορα πληθυντικά; Και πέρασε των Τούρκων ο λόγος. Τόνομά του ως τόσο μεγάλωνε, και σε λίγον καιρό γίνεται και της Πόρτας Δραγομάνος. Πώς είχε μεγάλα νοητικά χαρίσματα είναι βέβαιο. Είδεμ ή πως άλλως θα καταφερονε να μένη και ξένης Πρεσβείας, και της Τουρκίας Δραγομάνος; Χρόνια τό βάσταζε τό διπλό αυτό ύπουργημα και με τόση τέχνη, πού μά φορά δε φαίνεται ναμπλεξε. "Ας κεντέψη τώρα ο άκνηνώστης με τί λογής ήθικες άρχές μπορούσε να περπατή σε τέτοια άγγύλια άπάνω ο Παναγιωτάκης, κι όμως να μ'ην άγγυλώνεται.

Τέτοια είταν τά ψυχολογικά τους των ανθρώπων εκείνων. Κράταγε κάποιον φωτερό φκνό ή ψυχή τους, μά δικό της δρόμο δέν είχε. Η εθνική ή συνείδηση έλειπε, έλειπε λοιπόν και κάθε άλλη συνείδηση. "Αρα ο φανός εκείνος δέν μπορούσε να ναι της Αλήθειας, παρά της πιό κοινής νοημοσύνης, της γυμνης εκείνης κι άδιάντροπης ξυπνάδας πού από τότες κι από πολυ προτήτερη έγινε τάγαπητότερο είδωλο της ρωμαϊκής ψυχής, πού ακόμα σώζεται και λατρεύεται μ' άφοσίωση άπελπιστική.

Ο Βεζίρης ως τόσο πού ανέβηκε τον Παναγιωτάκη σ' άψηλό του άξίωμα, ο περίφημος ο Μεχμέτ Κιουπριλής, με τέτοια φιλά πράματα δέν είχε μήτε όρεξη μήτε σφερό να σκετίζεται. Αυτός, πού έκοψε τριάντα χιλιάδες δημόρησκους του, πού κρέμασε έναν Πατριάρχη, τον Παρθένιο τον Τρίτο, κ' έναν Αρχιεπίσκοπο, τόσο αγαπούσε τον Παναγιωτάκη, πού σ' αν άπόθνησκε τον στήθησε στο γιό του, τον ακόμα πιό περίφημο Άχμέτ Κιουπριλή, τον κατακτητή της Κρήτης.

Τόν άπαντούμε κατόπι και σ' άλλες, πιό δύσκολες και πιό πολύπλοκες ύποθεσες πού με τέχνη μοναδική τις ξεμπέρδευε, και πάντα άκπανω βούττος έβγαინε. Τις άφίνουμε όμως, για να ρθούμε στην καθαυτό άποθέωσή του, ότα συνόδεψε τον Κιου-

πριλή στην έκστρατεία της Κρήτης. Από τά 1644 βαστούσε ο Κρητικός ο πόλεμος. Ο Χάντακας είχε πολιορκηθή δυό φορές, και τώρα είταν ή τρίτη πολιορκία του. Έπεσε στα 1669, κ' έγινε ή Κρήτη από Βενέτικη Τούρκικη. Τό μεγάλο και φοβερό δράμα τό περιγράφει, καθώς ξερούμε, ο Μπουνιαλής ο Ρεθεμιώτης. Τό καθαυτό δράμα όμως, ή καθαυτό φρίκη του είναι πού κι από τό μέρος των Βενετών, κι από τό μέρος των Τούρκων, Έλληνες παραστέκων και πρωταγωνιστούσαν όταν ήρθε ή κρίσιμη ώρα. Ο Ανάντης κι ο Σκορδύλης από τη μια, ο Νικούσης από την άλλη. «Παράδοξο παίγιο της τύχης» τόνομάζει αυτό ο ιστορικός μας, και πηχίνει παρακάτω, επειδή βιάζεται να έγκωμιάση την εύγλωπτία του ήρωά του. Τόσο άπαράδοξο, μά τό ναί, πού δέν ξερούμε κ' βρίσκεται άλλου παρόμοιό του. Να γίνεται ο νοικοκύρης μεσίτης ανάμεσα σε δυό κλέφτες για τό δικό του τό χτήμα.

Μόλις πρόφταξε ο Παναγιωτάκης, πριν άποθάνη από ξαφνική, να κάμη ένα τοίλαχιστο καλό στην Έκκλησία του έθνους του, γλυτώνοντας τ' Άγια Χώματα από τους Δυτικούς, και καθιερώνοντας τα δικά μας. Αυτό όμως τους αφεντικούς του δέν τους πολυτεύραζε.

(άκολουθεί)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

## ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ\*

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κι' άφού οί κλαδιές ρογίστηκαν ακόμα σου άπο Τη γης ν' ανοίγεις τό συχνό τροχόρου στα κεφάλια, Και ν' αναρρίχνης τη σκληρή δικέλλα ή να δουλεύεις Βαθειά τό χώμα μ' άλατρο, κι' ανάμεσα στα ίδια Τάμπέλια τά καματερά πού άναγαχτούν να στρίψεις. Και τότες και τανάλαφρα καλάμια να ταιριάσεις, Και βέργινα γδαρά γαβδιά, και φράξια παλούκια Κι' άδρανά δικράνια, πού σ' αϊτών τις δέννομες θα

[μάθουν

Τά κλήματα να στριχτούν, και ν' άψηφούν άνέμοις, Και ν' άνεβοούν πατώματα στους τριψηλους φλιηάδες. Κι' όταν τό πρώτο τό κλαδί με φυλλωσιά καινοδρια Αξάινει, πρέπει να φυλές τις τρυφερές τις άκρες. Κι' όταν ο πρώτος ο βλαστός στες άκρες άνεβαίνει, Και οίχνηται στον ούρανό με τά λουριά νιωμένα, Αέν πρέπει με του κοπιδιού την κόψη να τις γγίξεις, Άλλά κρατώντας γυριστά τά χέρια σ' αν άγγύστρια, Καμύσσα φύλλα θένα σπας για να τά ξαναρθόνεις.

\* Η αρχή του στο 286 φύλλο.





Εκεί γιορτάζουν τούς θεούς και σέβονται τούς γέροντας,  
Και φεύγοντας από τη γης τα τελευταία τα ζάλα  
Ανάμεσόν τους έκαμεν η θεία Δικαιοσύνη.

Εγώ το πρώτο επιθυμώ να με δεχτούν οι Μούσες,  
που πριν απ' όλα είνε γλυκές και ιερουργός τους είμαι  
Από μεγάλον έρωτα για κείνες χτυπημένος,  
Και να μου μάθουν τοδρανού τούς δρόμους και

[τάστέρια,

Του ήλιου τα σκοτίσματα, του φεγγαριού τα πάθη,  
Πώς γέρονται οι οσιόμοι στη γης, πώς τα βαθειά

[πελάγη

Φουσκόνουν, τα προχώματα χαλιώντας, και καθίζουν  
Πάλι στον τόπο τους, γιατί της χειμωνιάς οι ήλιοι  
Βιάζονται τόσο να σβυστούν στον Ωκεανό και τέλος  
Ποιά χασομέρια αντικρατεί τες άργητες τες νύχτες.

Αλλά αν, για να μη δύναμαι να μπώ σ' αυτά τα μέρη  
Της φύσης, το αίμα αντισταθεί στα φυλλοκάρδια κρόου,  
Βρύσες ποτίστρες λαγγαδιών θα χείρομαι και κάμπους  
Και ποταμούς άδόξαστος θε ν' αγαπώ και λόγγους.

Ω έσεις λιβάδια που είσαστε, και Σπερχαίε, και  
[που είσαι

Ταύγετε όπου οι Λάκαιες παρθένες δογιάζουν!

Ω ποιός στού Αίμου τες λακκίες τες κρούες θα με  
[ποθώσει,

Και μ' ίσκιους κλώνων άπεικούς ποιός θένα με  
[σκεπάσει;

Χαρά στον όπου μπόρεσε να μάθει τες αίτιες

Απ' όλα, και που έπέταξε στα πόδια του τον κάθε  
Φόβο, την άσυγκίνητη τη μοίρα και τον κρότο  
Του Άχέροντα. Καλότυχος κ' εκείνος που γνωρίζει  
Τους ξεχωρίτες τούς θεούς, τες αδερφάδες Νύμφες,  
Τον Πάνα και το γέροντα Σιλβάνο δέ λογίζον

Εκείνον οι βασιλικές πορφύρες, μήτε οι βέργες  
Της έξουσίας του λαού, μηδέ ή διχογνωμία  
Που άνακατόνει τάπισια τάδέρφια, μήτε ο Λάκας  
Σάν οχ τον Ίστρο κατεβεί το συνωμότη, μήτε  
Της Ρώμης τα πολιτικά και τα πεσμένα κράτη.

Για πένητα δέν πόνεσε σπλαχνιούμενος εκείνος,  
Μήτε τον πλοίοιο έφτόνισε μ' τούς καρπούς που οι  
[κλώνοι,

Κ' οι κάμποι δίνουν μόνοι τους, καλόβουλοι, τραγίαι,  
Και δε γνωρίζει του λαού τες χαρτοθήκες, μήτε  
Την άγορά την άτσαλη, και τα σκληρά κρητήρια.

Άλλοι το κύμα το τυφλό με τα κουτιά ταράζουν,  
Ρίχνονται σ' ήρματα, σ' άλλες τρημόνουν και

[κατώφλια

Βασιλικά μ' άφανισμό τη χώρα φοβερίζει,

Και τούς οσιόμοιους τούς θεούς τούς δύστηχους εκείνος  
Για νάχει στρώμα Τυριακή πορφύρα και να πίνει

Από πετράδι και στη γης τα πλούτη του άλλος κρούβει  
Και σά κλωσσώνας κάθεται το χρέμα το θαμμένο  
Τούτος θαμπόνεται μπροστά στο βήμα ξυπασμένος,  
Κι' άλλος χερσοκροτήματα στο θέατρο γρικώντας, —

Και πατριών και λαού — συνεπαρμένος χάσκει  
Κι' άλλοι ζητούν χαρούμενοι κάτονθε απ' άλλον ήλιο

Πατρίδα, μ' αίμα αδερφικό βρεμένοι και θαλλάζουν  
Μ' έξορισμό την κατοικία και το γλυκό το σπιτι.

Τη γης δουλεύει ο γεωργός με το γυρνά τάλετρι,  
Απόκει το συνέμπασμα του χρόνου κυβερνάει

Απόκει την πατρίδα του, και τούς μικρούς θεούστου,  
Και τες κοπές του και, καθώς τούς πρέπει, τα δαμάλια  
Και δέν υπάρχει άναπαμός: ή με καρπούς ο χρόνος  
Γιομίζει, ή με τών κοπαδιών τη γέννα, ή με φουφούλες

Αστάκια Δημητριακά, και με το θέρισμά τους  
Φορτώνει τ' αβλακώματα και ξεχειλά τ' άμάρια.

Αλέθονται στα λητρουβιά, σάν έρχεται ο χειμώνας,  
Της Σικυώνας τα σπειριά κι' από το βαλανίδι

Χαρούμενα τα μοχτερά ξανάρχονται στο σπιτι.  
Προσφέρνει το χινόπωρο λογίων καρπούς και βράζει

Ημερος τρύγος στα ψηλά, σέ βράχους ήλιασμένους:  
Κι' ώστόσο τέκνα δλόγγυρα στο στόμα του πατέρα

Γλυκά κρεμιώνται την τιμή φυλάει τάγρο το σπιτι,  
Τών άγγελάδων τα βυζιά γαλατερά προβάλλουν,

Και τα θρεμμένα τα τραγιά, στο πρόσχαρο γρασίδι,  
Μ' αντικρουόμενα κέρατα, παλεύουν σένατά τους.

Αυτός γιορτάζει τες γιορτές και πλαγιαστός στο χόρτο,  
Όπου τη στάμνα οι σύντροφοι στολίζουν με στεφάνι

Γέρω στη σια μ' καθούμενοι, σέ κράζει και σου χύνει  
Κρασί, Αηγαίε, και στους βοσκούς άγώνισμα προβάλλει

Νά σημαδέφουν το φτελή με το γοργό κοντάρι.  
Και για το ξεχωρίτιο το πάλημα γυμνόνουν

Τούτοι τάπόσκληρα κορμά. Τέτοια ζωή οι Σαβίνοι  
Αγάπησαν οι παλαιοι στους περασμένους χρόνους.

Τέτοια ο Ρήμος κι' ο αδερφός κ' ή δυνατή Έτρουρία  
Σ' αυτόν τον τρόπο έτράνωσε κι' άλήθεια απ' ο,τι

[υπάρχει

Εγίνηκε το πλιό άμορφο σ' αυτόν τον τρόπο ή Ρώμη,  
Και με τειχά περικλείσει τα έφτά τα κάστρα άντάμα.

Και πρίχου πάρη ο βασιληάς ο Κρητικός το σιήπρω,  
Και τα σφαχτά καμπερά γευτεί τάνοσο γένος,

Στη γης ο Κρόνος ο χρυσός τέτοια ζωή περνούσε,  
Κι' άκόμα σάλπιγγες κανείς δέν άκουε να σημαίνον

Και σπάθες τα τριζοκοπούν στα σιδερένια άμόνια.  
Μά άπειρο σιάδι άφήκαμε στο δρόμο μας πίσω  
Καιρός του αιού να λύσουμε τον τρέχλο που άρνίζει.

K. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΜΙΑ ΛΗΘΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΕΡΜΟΝΑ

Φίλε Νουμά,

Από δω κι άμπρός έχω σκοπό να γράφω  
με τ' όνομά μου και να σταματήσω δίως διό-  
λου το ψευτόνομα Έρμονας.

Κάνε μου, παρακαλώ, τη χάρη να τυπώ-  
σης τούτη μου τη δήλωση για να μὴν τύχη  
και νομίσουν οι άναγνώστες σου πως έπαθα  
καμιά μετεμψύχωση.

Αθήνα 7. 3. 08.

Διός σου

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Όπως κάθε δέντρο, άλλους καρπούς μας δίνει  
στον τόπο του, κι' άλλους με κάπως πιό ξεθορια-  
σμένο χρώμα και λιγότερο ούρμασμένους. Άν το ξα-  
ναψητέψουμε σ' ένα άλλο κλίμα, έτσι μπορούμε να  
πούμε πως κι' ο άνθρωπος άλλωτίτικος βέβαια είναι  
και στα αίδηματά του και στις σκέψες του και στα  
εργα του όταν ζή σ' ένα άποκεντρο χωριό τη ζωή  
των πρωτόπλαστων, κι' άλλωτίτικος όταν μέσα σε  
μια άτμοσφαιρα γεμάτη από προσποίηση κι' έθυ-  
μοτυπίες, ζή την κοινωνική κι' όπως καλύτερα θα  
μπορούσαμε να πούμε την τεχνική ζωή του σαι-  
λονιού. Και γι' αυτό όταν θέλουμε να σχηματίσουμε  
μια σωστή ιδέα για ένα έργο που μια τέτοια ζωή  
σάν την τελευταία ζητάει να μας ζουγραφίστη δικιο  
νομίζω πως είναι τούς ήρωες του να τούς κρίνουμε  
όχι γεγικά κι' άπόλυτα αλλά σύμφωνα με την ψυ-  
χολογική κατάσταση που μπορεί να δώση σ' έναν  
άνθρωπο μια τέτοια περικυκλώσι. Γιατί όπως ένας  
Παύλος και μια Βιργίνια θα φαινότουσαν ψεύτικοι,  
και άκατανόητοι σ' έναν άναγνώστη που δέν έζησε  
ποτέ και δέν μπορεί ν' αναπλάση γυρω του φαντα-  
στικά την άπλοική και γεμάτη από άφέλεια ζωή που  
τριγύριζε τούς δυο εκείνους ήρωες, έτσι και ο κό-  
σμος του σαλονιού μπορεί να φανή ψεύτικος και  
ίσως και άψυχολόγητος πολλές φορές στον άναγνώ-  
στη που δε θέλει ή δέν μπορεί να αναπλάση με τη  
φαντασία του, την έδω ψεύτικη και κατά συνθήκη  
ζωή που τον κόσμο αυτό τον σημάδεψε με τη σφρα-  
γίδα του. Και οι σκέψες αυτές έρχονται άθελα στο  
νού του άναγνώστη κάθε φορά που άνοίξη το βιβλίο  
που με το γενικό τίτλο «Από τον κόσμο του σαλο-  
νιού» μας έδωσε ή κ. Δεντρινού.

Σκοπός μου δέν είναι ν' αναλύσω έδω με τη σει-  
ρά τα δηγήματα που περιέχονται σ' αυτό τον τόμο  
κι' ούτε και κριτική να τούς κάνω, πά ήθελα να  
σημειώσω μονάχα την έντύπωση που μου άφησαν

σε μια διάλεξή μου για τα Σολωμό στο Παρίσι —  
και μου κάμανε πιό χιλιάδες κοπιλιμένα. Πώς άλ-  
λάζουνε τα πράματα με τον τόπο που τα λές! Στη  
διάλεξή μου μίλησα και για κάτι άλλα ζητήματα,  
που είναι μπορώ να πώ ή βάση της φιλολογικής  
και γλωσσικής μου ένεργειας, για τη σημασία που  
έχει για ένα έθνος ή στιγμή όπου αρχίζουνε τα πε-  
ζά και γίνονται γλώσσα του εθνική. Τα ίδια κι ά-  
παράλλαχτα, μάλιστα πιό αναλυμένα, πιό μελετη-  
μένα, τα καταστρώσα στον Πρόλογο που είχε την  
καλοσύνη ο Βαρλέντης να μου ζητήσει για τις Στρο-  
φές του. Θα τον έδωτε παρακάτω. Φαίνεται πως σε  
κείνα τα χρόνια, ή παραζάλη του 1901—1902  
βαστούσε άκόμη, άφου και τούτα πολυ περισσότερα  
άκουστήκανε στο Παρίσι παρά στην Ελλάδα.

Ο λόγος μου για τα Σολωμό καθώς κι ο πρόλο-  
γός μου για τις Στροφές, ξανατυπωθήκανε τότες  
στο Νουμά. Ο Νουμάς έβγαλε τον πρώτο του ά-  
ριθμό τις δυο του Γενάρη 1903. Τον Ταγκόπουλο  
κανένας από μας δέν τονε γνώριζε, τουλάχιστο κα-  
νένας από μας στην Έβρώπη. Μά και στην Αθήνα  
βέβαια πως δέν τονε γνωρίζανε όπως είναι τώρα  
γνωστός. Έλαβα έτσι στα καλά καθούμενα, το Γεν-  
νάρη 1903, ένα γράμμα του Ταγκόπουλου με δυο

τρεις Νουμάδες, φρέσκους φρέσκους. Το γράμμα του  
γεμάτο φλόγα, γεμάτο άφοσίωση στην Ίδεια. Να  
σας πώ πην άμαρτία μου, πολύ δέν πρόσεξα. Δη-  
λαδή, του άπάντησα, καθώς ταίριζε, καθώς είναι  
και χρέος μου, να του δώσω λίγο θάρρος, να του βάλω  
κι' έναν έπαινο για τα καλά του αίδηματά. Μά  
μεγάλες έλπίδες δέν είχα. Μου έτυχε πολλές φορές  
να μου γράψουνε γράμματα φλογισμένα για τη δη-  
μοτική, και να μου τα γράψουνε τη στιγμή που έρ-  
χιζε να βλέπη το φως κανένα καινούριο περιοδικό.  
Έτυχε μάλιστα να μου γράψουνε προτού βγή στο δη-  
μόσιο — και να μη βγή ποτέ του. Το Γενάρη 1903  
έλεγα κιόλας πως άδύνατο ύστερης από τα φοιτη-  
τικά, την τρομάρα και τη σάχλα τη γενική, άδύνα-  
το να φανή ήρωας που μόνος του, χωρίς βοήθεια  
και χωρίς βοηθούς, να πολεμήση με τα σωστά του  
για τη γλώσσα.

Περνά καιρός. Ένα πρωί, να σου που μου έρ-  
χονται με το ταχυδρομείο παρκαπνα του Ταγκό-  
πουλου, και τί παραπόνια; πικρά, που δέν του στέλω,  
λέει, τίποτα να το δημοσιέψη. Παραπονιότανε  
και στον Πάλλη, για να με παρακινήση ο Πάλλης  
και να στείλω. Ευπίαστηκα. Που να το προσμένω  
τέτοιο πράμα; Λοιπόν είτανε άλήθεια; Δέ χωράτε-

βε ο φίλος; Ηθελε δημοτική; Δέ φοβότανε τον ά-  
γόνα; Να δήτε τόντις τί περίεργα που είναι. Πολ-  
λές φορές το συλλογίστηκα. Όταν είναι άριμη μια  
ιδέα, ο ήρωας πάντα βρίσκεται. Άδιάφορο από  
που ξετρυπώνει, σε τί δουλειά καταγινότανε πρώ-  
τα; μήτε ο ίδιος κάποτες το ξέρει γιατί έκανε πριν  
έλλη δουλειά και πιάνει τώρα μιαν έλλη, όλοτελα  
διαφορετική. Ο Ταγκόπουλος είναι γιατρός. Θαρρώ  
πως προτού βγάλη το Νουμά, δημοσιογραφέυσε στην  
καθαρέβουσα. Θαρρώ μάλιστα πως θάρωσε χρόνια  
και χρόνια ο Ταγκόπουλος, δίχως να βάλη δημοτι-  
κή με το νού του. Και να σου μια μέρα που τον  
άδράχνη το δαιμόνιο, τον άρπαζει, κι άφτός που ο  
δρόμος του πήγαινε άλλαργα στην αρχή από το δικό  
μας, γυρίζει με το μέρος μας, την ώρα ίσια ίσια ο-  
που τον είχαμε άνάγη, και γίνεται σήμερα άχώ-  
ριστος από την Ίδεια.

Δέ μιλώ για το ταλέντο του, για τη φιλολογι-  
κή του, μά μήτε και για τη δημοσιογραφική του την  
άξια, τη μεγάλη. Άλλου τα είπα. Ένα θέλω να  
πώ έδω, πως από τα πιό σημαντικά που είδαμε, από  
τα ώφελιμώτερα που γενήκανε, είναι που υπάρχει ο  
Νουμάς. Υπάρχει ένα έργο δικό μας. Και θα εί-  
ναι καλό, άφου έκαμε κι όχτρούς. Να μη θαρρήτε